

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Διδακτορική διατριβή

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΘΕΝΩΝ ΕΝΤΑΤΙΚΗΣ

ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ:

ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ, ΣΥΓΓΕΝΩΝ ΚΑΙ

ΑΣΘΕΝΩΝ ΕΝΤΑΤΙΚΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΚΑΙ ΗΘΙΚΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ

Έλενα Κλεάνθους

Λεμεσός 2015

ΕΝΤΥΠΟ ΕΓΚΡΙΣΗΣ

“Δικαιώματα των ασθενών εντατικής θεραπείας: Στάσεις και απόψεις νοσηλευτών, συγγενών και ασθενών εντατικής θεραπείας και ηθικό αδιέξοδο νοσηλευτών”

Παρουσιάστηκε την 18/06/2015 από τη Έλενα Κλεάνθους

Μέλη Συμβουλευτικής Επιτροπής

Δρ. Ελισάβετ Παπαθανάσογλου, Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Επιβλέπων καθηγήτρια)

Δρ. Βασίλειος Ραφτόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Μέλος)

Δρ. Νίκος Μίτλεττον, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Μέλος)

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Δρ. Λεμονίδου Χρυσούλα, Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Πρόεδρος)

Δρ. Πατηράκη Ελισάβετ, Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Μέλος)

Δρ. Ελισάβετ Παπαθανάσογλου, Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Επιβλέπων καθηγήτρια)

Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ιούνιος, 2015

CYPRUS UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
FACULTY OF HEALTH SCIENCES
NURSING DEPARTMENT

INTENSIVE CARE PATIENTS' RIGHTS:
INTENSIVE CARE NURSES', RELATIVES'
AND PATIENTS' ATTITUDES AND VIEWS
AND NURSES' MORAL DISTRESS

Elena Kleanthous

Limassol 2015

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Έλενα Κλεάνθους, [2015]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Νοσηλευτικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα μου Δρ. Ελισάβετ Παπαθανάσογλου, η οποία ήταν μαζί μου σε όλα τα στάδια της συγγραφής της διατριβής. Η στήριξη και η καθοδήγηση της, με βοήθησαν όχι μόνο στην ολοκλήρωση της διατριβής, αλλά μου έδωσαν εφόδια για όλη τη μελλοντική μου σταδιοδρομία. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου (Κυριάκο Κλεάνθους, Μύρια, Χριστίνα και μικρές Αρετή και Δέσποινα) τους γονείς και τη Μυρούλλα και Μάρω μου οι οποίοι με βοήθησαν σε όλα τα στάδια της διατριβής και μου έδιναν θάρρος και δύναμη. Χωρίς τη συμμετοχή των νοσηλευτών ΜΕΘ παγκύπρια δεν θα ήταν εφικτό να πραγματοποιήσω τη διατριβή και τους ευχαριστώ ολόψυχα για τα λίγα λεπτά που αφιέρωσαν για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων που τους είχα διαμοιράσει.

Δικαιώματα των ασθενών εντατικής θεραπείας: Στάσεις και απόψεις νοσηλευτών, συγγενών και ασθενών εντατικής θεραπείας και ηθικό αδιέξοδο νοσηλευτών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Τα δικαιώματα ασθενών έχουν θεσπιστεί νομοθετικά από το 2005 στην Κύπρο, με στόχο τη διασφάλιση του επιπέδου φροντίδας ασθενών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι νοσηλευτές νομικά και θεσμικά προάγουν την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ασθενών. Όσο αφορά τους νοσηλευτές των μονάδων εντατικής θεραπείας, αυτοί φροντίζουν ασθενείς με κρίσιμες και ταχέως μεταβαλλόμενες παθοφυσιολογικές διαταραχές. Η παροχή φροντίδας υγείας ενέχει πολλά ηθικά διλήμματα και νομικές ευθύνες.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση στάσεων και γνώσεων ενηλίκων ασθενών, συγγενών και νοσηλευτών ως προς τα δικαιώματα ασθενών στην Κύπρο καθώς επίσης η συσχέτιση της συχνότητας και έντασης του ηθικού αδιεξόδου νοσηλευτών ΜΕΘ, με τα δικαιώματα των ασθενών

Δείγμα και Μέθοδος: Πρόκειται για μία περιγραφική μελέτη με συγχρονικές συγκρίσεις και συσχετίσεις. Χρησιμοποιήθηκαν η τροποποιημένη κλίμακα των Χρυσοσπάθη και Παπαθανάσογλου 2011, σε νοσηλευτές ΜΕΘ, ασθενείς και συγγενείς τους, και η κλίμακα ηθικού αδιεξόδου Corley (Hemric & Blackhall 2007). Εφαρμόστηκε απογραφική δειγματοληψία εκ του συνόλου των νοσηλευτών ΜΕΘ στην Κύπρο. Συμπεριλήφθηκαν όλες οι ΜΕΘ δημοσίων νοσηλευτηρίων και επιλεγμένων ΜΕΘ ιδιωτικών νοσηλευτηρίων. Ως προς το δείγμα συγγενών και νοσηλευομένων, εφαρμόστηκε δειγματοληψία ευκολίας τυχαίων διαδοχικών ασθενών. Συγκεκριμένα, λήφθηκε δείγμα ατόμων που είχαν νοσηλευτεί στη ΜΕΘ ΓΝ Λευκωσίας, κατά το διάστημα Ιουνίου έως Σεπτεμβρίου 2014. Δείγμα αποτέλεσαν νοσηλευτές ΜΕΘ δημόσιων και επιλεγμένων ιδιωτικών νοσηλευτηρίων στην Κύπρο, καθώς και ασθενείς ΜΕΘ Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας με τους συγγενείς τους. Για τις συγκρίσεις μέσω επιπέδων στάσεων, πραγματοποιήθηκε έλεγχος t-test. Στις περιπτώσεις ανισότητας δείγματος πραγματοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Kruskal

Wallis και όπου απαιτείτο χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος ANOVA. Οι συσχετίσεις ερωτήσεων των ερωτηματολογίων, έγινε με τον μη παραμετρικό δείκτη Spearman. Επιπρόσθετα, η επίδραση στο συνολικό σκόρ ασθενών και συγγενών διερευνήθηκε με πολλαπλή παλινδρόμηση. Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε το $p=0,05$. Το στατιστικό πακέτο που χρησιμοποιήθηκε για τις αναλύσεις ήταν το SPSS ver.21.

Αποτελέσματα: Στην έρευνα έλαβαν μέρος 206 νοσηλευτές ΜΕΘ, 136 ασθενείς και 136 συγγενείς τους. Η παραγοντική ανάλυση του ερωτηματολογίου των νοσηλευτών ΜΕΘ έχει αναδείξει 5 παράγοντες. Ως προς την επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των νοσηλευτών ΜΕΘ, με το παράγοντα «Στάση προς την αυτονομία /συμμετοχή στην λήψη απόφασης ασθενών», απεδείχθη οι γυναίκες να έχουν ψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τους άντρες. Στα δημόσια νοσηλευτήρια ο παράγοντας 'Εμπειρία ως προς την ενημέρωση ασθενών/οικογενειών', έχει ψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα ιδιωτικά νοσηλευτήρια. Όσο αφορά το επίπεδο γνώσης των νοσηλευτών ΜΕΘ, η πλειοψηφία γνωρίζει την ύπαρξη νομοθεσίας που αναφέρεται στα δικαιώματα των νοσηλευόμενων ασθενών (82,5%), αλλά δεν γνωρίζουν το περιεχόμενο της νομοθεσίας (61,6%). Επίσης, η πλειοψηφία (68,8%) δεν γνωρίζει την ύπαρξη νομοθεσίας που να αναφέρεται στον Κώδικα Δεοντολογίας Νοσηλευτών. Η μέση τιμή του αναφερόμενου βαθμού ηθικού αδιεξόδου των 206 νοσηλευτών ήταν $106.75 \pm 51,4$, με εύρος από 0 μέχρι 248. Το Ηθικό Αδιέξοδο φαίνεται να συσχετίζεται με την «Εμπειρία ως προς την τήρηση δικαιωμάτων ασθενών στη ΜΕΘ» ($r=0.189$ $p<0.05$), και με την «Στάση ως προς τη συνηγορία ασθενών» ($r=0.257$ $p<0.01$). Το επίπεδο ικανοποίηση του νοσηλευτή (κλίμακα 1..10) δεν φαίνεται να έχει κάποια συσχέτιση είτε με τη Συχνότητα ($r=-0.081$) είτε με το επίπεδο Ενόχλησης ενός ενοχλητικού περιστατικού ($r=-0.128$ $p=0.23$) αλλά ούτε και με το συνολικό ηθικό αδιέξοδο ($r=0.02$). Η ηλικία των ασθενών ήταν $61,2 \pm 14,8$, ενώ των συγγενών ήταν $51,8 \pm 16,3$. Η πλειοψηφία των ασθενών $N=103$, (75,7%), σε αντίθεση με τους συγγενείς όπου η πλειοψηφία ήταν γυναίκες $N=93$ (68,4%). Η μεγάλη πλειοψηφία των ασθενών (83,8%) και των συγγενών (81,6%) δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν για τα δικαιώματα των ασθενών γενικότερα. Η αυτό-αξιολόγηση των ασθενών και συγγενών σχετικά με την γνώση τους για τα δικαιώματα των ασθενών σε κλίμακα 0-10, κυμάνθηκε σε χαμηλά επίπεδα (ασθενείς $3,4 \pm 3,3$ και συγγενείς

3,8 + 3,2). Οι δηλώσεις των ασθενών και συγγενών συγκλίνουν σε θέματα: εφαρμογής νομοθεσίας, αξιοπρέπειας ασθενή, εχεμύθειας και ενημέρωσης. Οι διαφορές που διαφαίνονται είναι σε θέματα ισότητας και ενέργειας σε περίπτωση καταπάτησης δικαιωμάτων ασθενών.

Συμπεράσματα: Συμπερασματικά υπάρχει ελλιπής γνώση για το περιεχόμενο της νομοθεσίας για τα δικαιώματα ασθενών στην Κύπρο. Όσον αφορά τους νοσηλευτές, υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης των μαθημάτων για θέματα ηθικής και δεοντολογίας. Έχει διαφανεί ότι δεν υπάρχει επάρκεια στη γνώση των νοσηλευτών για το νομοθετικό πλαίσιο και το περιεχόμενο του για τα δικαιώματα των ασθενών. Ο εμπλουτισμός της γνώσης σε δεοντολογικά και ηθικά θέματα θα πρέπει να καθιερωθεί με επιμορφωτικά μαθήματα, ή, short courses σε επαγγελματίες υγείας που ήδη εργάζονται στις υπηρεσίες αυτές. Οι ασθενείς και γενικά οι πολίτες πρέπει να ενημερωθούν για την ύπαρξη και το περιεχόμενο της νομοθεσίας που αφορούν τα δικαιώματα των ασθενών.

Λέξεις κλειδιά: [δικαιώματα ασθενών, νοσηλευτές ΜΕΘ, ασθενείς ΜΕΘ, συγγενείς ΜΕΘ, ηθικό αδιέξοδο]

Intensive care patients' rights: intensive care nurses', relatives' and patients' attitudes and views and nurses' moral distress

ABSTRACT

Introduction: Patients' rights legislation has been introduced in Cyprus since 2005, with the aim of ensuring the level of patients' care and human rights. Nurses legally and institutionally promote patients' rights. Intensive care nurses, care for critically ill patients with critical and rapidly disorders and the provision of health care involves many ethical dilemmas and legal liabilities.

Aim: The aim of this research is to explore the attitudes and experiences of adult patients, relatives and nurses patients' rights in intensive care units in Cyprus and associate it with intensive care nurses' moral distress.

Sample and method: This is a descriptive study with cross-sectional comparisons and correlations. The modified scale of Chrysospathi and Papathanassoglou 2011 has been used, in intensive care nurses, patients and their relatives and the Corley Moral distress scale (Hamric and Blackhall 2007) in intensive care nurses. A targeted sampling was used of all intensive care nurses in Cyprus. All public intensive care units were included in the sample and selected private intensive care units. As for the sample of patients and their relatives, a convenience sampling was used, and specifically, sampling of patients hospitalized in Nicosia Intensive Care Unit during the period June to September 2014. Sample consisted intensive care nurses of all public hospitals and selected private hospitals in Cyprus and Nicosia Intensive care patients and their relatives. For the media level comparisons of attitudes t-test was used. Where inequality was held non-sample parametric Kruskal Wallis was used and where was required ANOVA testing was used. Questions correlations of the questionnaires were done with the non-parametric Spearman's rank – order correlation. In addition, the effect of the total score for patients and relatives and the level of nurses' frequency of occurrence were investigated using multiple regression. The level of statistical

significance was defined as $p=0.05$. Statistical analysis was performed with the logistic program Statistical Package for Social Sciences (SPSS), v. 21.

Results: The sample consisted of 206 intensive care nurses, 136 patients and 136 relatives. The factor analysis of intensive care nurses questionnaire contained five factors. As to the effect of demographic characteristics of intensive care nurses, the factor “attitudes towards patients’ advocacy”, women had higher levels than men ($p=0.051$). In public hospitals the factor “experience in information of patients/relatives” has higher levels than in private hospitals ($p = 0.07$). As regards the levels of knowledge of intensive care nurses, the majority is aware of the existence of legislation referred to patients’ rights (82,5%), but they do not know the content of the legislation (61.6%). In addition, the majority (68,8%) is not aware of the existence of the legislation that refer to the nurses code of ethics. The mean value of moral distress of 206 nurses was $106.75 \pm 51,4$ with minimum observed 0 and maximum observed 248. The moral distress seems to associate with the “experience in observance of patients’ rights in intensive care units” ($r=0.189$ $p<0.05$), and with the “attitudes towards patients’ advocacy” ($r=0.257$ $p<0.01$). Nurses’ level satisfaction (scale 1 .. 10) doesn't seem to have any correlation with either the frequency ($r = -0.081$) either with the intensity of an annoying occurrence ($r = -0.128$ $p = 0.23$) nor with the total moral distress ($r = 0.02$). The mean age of patients is 61.2 ± 14.8 , while relatives are 51.8 ± 16.3 . The majority of patients are men $n = 103$, (75,7%), in contrast with relatives where the majority are women $n = 93$ (68.4%). The majority of patients (83,8%) and relatives (81,6%) state that they are not aware of patients’ rights in general. Patients and relatives’ self - assessment in accordance with the level of knowledge regarding patients’ rights on a scale of 0-10 it is in low levels (patients $3,4 \pm 3,3$ and relatives $3,8 \pm 3,2$). The statements of patients and relatives converge on themes: implementation of legislation, patients’ dignity, confidentiality and information. The differences are in themes of equality and taking action in case of not fulfilment of patients’ rights. The Hierarchical Multiple Regression for nurses’ attitudes showed that nurses in General intensive care units have reduced levels of attitudes in relation to nurses in other intensive units ($b=-5.161$, $p=0.02$). In addition, nurses in private hospitals have reduced levels of attitudes in relation to public hospitals ($b=-4.766$, $p=0.06$). Nurses in A do not seem to have different attitudes that the rest intensive care nurses ($p=0.192$). The hierarchical regression of nurses’ level of intensity showed that the level of intensity do not seem to be correlated with the type of the intensive care unit ($p=0.59$) but it seems that the total score of

the scale has a correlation with their intensity ($p=0.045$). In addition, female nurses have increase intensity at 6,65 on average than men ($p=0.05$). Additionally, older nurses seem to have reduced levels of intensity moral distress in relation to younger nurses ($p=0.047$). The levels of intensity of nurses in the A city was lower compared with other cities ($p=0.043$). Nurses in private hospitals of A city does not differ from the rest nurses in other cities ($p=0.207$).

Conclusion: There is lack of knowledge about the content of the patients' rights legislation in Cyprus. As regards nurses, there is a need for increase courses in ethical issues and especially patients' rights. It is obvious that there is lack of knowledge of nurses regarding the legal framework of patients' rights and the content of it. The enrichment of knowledge on ethical and moral issues should be established as a review course or short courses for active health care professionals. Patients and public must be aware of the existence and content of patients' rights legislation.

Keywords: Patients' rights, Intensive care nurses, Intensive care patients, Intensive care relatives, Attitudes, Experiences, Moral distress.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	4
1. Σπουδαιότητα Προβλήματος διερεύνησης γνώσεων και στάσεων δικαιωμάτων ασθενών.....	4
1.1 Χρησιμότητα της μελέτης.....	8
1.2 Σκοπός της παρούσας μελέτης.....	8
1.3 Επιμέρους στόχοι.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	10
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	10
2.1 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΣΘΕΝΩΝ.....	10
2.2. Ιστορικές καταβολές δικαιωμάτων ασθενών.....	10
2.3 Ανθρώπινα δικαιώματα.....	13
2.3.1 Ανθρώπινα δικαιώματα στη Κύπρο.....	14
2.2 Δικαιώματα Ασθενών	15
2.4.1 Διακηρύξεις και οδηγίες για τα δικαιώματα ασθενών.....	17
2.4.1.1 Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών της Ρώμης (1950).....	17
2.4.1.2 Διακήρυξη της Λισσαβόνας 1981.....	17
2.4.1.3 Διακήρυξη του Άμστερνταμ	18
2.4.1.4. Χάρτης της Λουμπλιάννα για την αναμόρφωση των Υπηρεσιών Υγείας.....	19
2.4.1.5. Σύμβαση του Οβιέδο 1997.....	19
2.4.1.6. Ευρωπαϊκός Χάρτης Δικαιωμάτων των Ασθενών.....	22
2.4.1.7. Χάρτα Δικαιωμάτων των Ασθενών 2009.....	23
2.4.1.8. Εφαρμογή των Δικαιωμάτων των ασθενών στο πλαίσιο της Διασυνοριακής Υγειονομικής Περίθαλψης.....	25
2.4.2 Νομοθεσίες και Χάρτες Ευρωπαϊκών κρατών για τα Δικαιώματα Ασθενών.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	28
3.1 Εννοιολογικό – Θεωρητικό Πλαίσιο.....	28

3.1.1	Η έννοια της «Στάσης».....	28
3.1.2	Θεωρίες των στάσεων.....	29
3.2	Η έννοια της «Γνώσης».....	29
3.3	Ορισμός της «εντατικής μονάδας».....	30
3.3.1	Μονάδα Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ) Α	32
3.3.2	Η έννοια «Νοσηλευτή εντατικής μονάδας».....	33
3.3.3	«Βαριά πάσχων»	33
3.4	Η έννοια «Δικαιώματα».....	33
3.4.1.	Η έννοια «Φυσικά δικαιώματα».....	34
3.4.2.	Η έννοια «Ανθρώπινα δικαιώματα.....	34
3.4.3.	«Δικαιώματα Ασθενών».....	34
3.4.4.	«Δικαιώματα Ασθενών στην Κύπρο.....	35
3.5	Η έννοια του «ηθικού αδιεξόδου»	35
3.6	Ηθική και Νοσηλευτική	36
3.6.1	Ηθική και Υγεία	36
3.6.2	Αρχές Βιοηθικής.....	38
3.6.2.1	Σεβασμός της αυτονομία.....	38
3.6.2.2.	Η αρχή της μη βλάβης.....	40
3.6.2.3	Ωφέλειας.....	40
3.6.2.4.	Δικαιοσύνη.....	41
3.6.3	Κώδικες Νοσηλευτικής Δεοντολογίας.....	42
3.7	Δικαιώματα ασθενών και νοσηλευτική.....	44
3.8	Κλίμακες διερεύνησης στάσεων και γνώσεων δικαιωμάτων ασθενών.....	46
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	51
4.	Ηθικό Αδιέξοδο	51
4.1	Πηγές Ηθικού Αδιεξόδου.....	51
4.2	Κλίμακες διερεύνησης ηθικού αδιεξόδου σε νοσηλευτές	52
4.2.1	Οπτική αναλογική κλίμακα των Corley και Selig (1994).....	52
4.2.2.	Η κλίμακα ηθικού αδιεξόδου της Corley (1995).....	52
4.2.3.	Η κλίμακα ηθικού αδιεξόδου της Corley et al (2001).....	53

4.2.4. Το ερωτηματολόγιο ηθικού αδιεξόδου της Hanna (2002).....	53
4.2.5. Η κλίμακα 14 ερωτήσεων των Kalvemark-Sporrong (2005) και οι Απλές Ερωτήσεις των Kalvemark-Sporrong et al (2005)	54
4.2.6. Η κλίμακα ηθικού αδιεξόδου της Corley et al (2005).....	54
4.2.7. Η κλίμακα ηθικού αδιεξόδου των Hamric and Blackhall (2007).....	55
4.2.8. Η κλίμακα ηθικού αδιεξόδου των Eisenberg et al (2009)	55
4.3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση Ηθικό αδιέξοδο και νοσηλευτές εντατικής θεραπείας	57
ΚΕΦΑΛΕΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	62
Συστηματική Ανασκόπηση.....	62
ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	87
6. ΜΕΘΟΔΟΣ Ερευνητικός Σχεδιασμός	87
6.1 Πληθυσμός στόχος, Δείγμα και δειγματοληψία	87
6.2 Κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού.....	90
6.2.1 Άτομα με εμπειρία νοσηλείας σε ΜΕΘ.....	90
6.3.1.1.Κριτήρια επιλογής ασθενών	90
6.3.1.2 Κριτήρια Αποκλεισμού ατόμων με εμπειρία σε ΜΕΘ.....	90
6.3.2 Συγγενείς	90
6.3.2.1.Κριτήρια επιλογής συγγενών	90
6.3.3 Νοσηλευτές ΜΕΘ	91
6.3.3.1.Κριτήρια επιλογής νοσηλευτών ΜΕΘ	91
6.4 Περιβάλλον διεξαγωγής έρευνας και διαδικασία συλλογής δεδομένων.	91
6.5 Θέματα Ηθικής και Δεοντολογίας	92
6.6 Εργαλεία συλλογής δεδομένων	93
6.6.1 Κλίμακα στάσεων, εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ	94
6.6.2 Κλίμακα ηθικού αδιεξόδου Corley (21 θέματα)	96
6.6.3 Εκτίμηση Νοητικής Κατάστασης (Mini Mental State Examination).....	97
6.7 Περιγραφή ερωτηματολογίων που χορηγήθηκαν σε ομάδες μελέτης	97
6.8 Πιλοτική μελέτη για τη διερεύνηση εφικτότητας, εγκυρότητας και αξιοπιστίας των ερωτηματολογίων.....	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	103
7 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	103
7.1 ΝΟΣΗΛΕΥΤΕΣ ΜΕΘ	103
7.1.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά νοσηλευτών ΜΕΘ	103
7.1.2 Ατομικά Χαρακτηριστικά	105
7.2 Παραγοντική ανάλυση	106
7.3 Γνώσεις ως προς το Νομικό Πλαίσιο για τα δικαιώματα ασθενών στην Κύπρο	111
7.3.1. Νοσηλευτές ΜΕΘ	111
7.3.2 Στάσεις και εμπειρίες Νοσηλευτών ΜΕΘ ως προς τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ	113
7.3.3 Διαφορές και συσχετίσεις βάσει δημογραφικών χαρακτηριστικών	122
7.4 Ηθικό Αδιέξοδο	125
7.4.1. Αποτελέσματα Κλίμακας Ηθικού Αδιεξόδου Corley	125
7.4.2 Συσχετίσεις Κλίμακας Ηθικού Αδιεξόδου με Διαστάσεις και συνολική βαθμολογία Κλίμακας στάσεων, εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ	125
7.4.3 Διερεύνηση συσχετίσεων με συνολική βαθμολογία κλίμακας στάσης και εμπειριών νοσηλευτών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ και επίπεδου Ενόχλησης Κλίμακας Ηθικού Αδιεξόδου	125
7.4.4 Διαφορές βάσει βαθμού Γνώσης του νόμου και εκπαίδευσης στη βιοηθική και νοσηλευτική δεοντολογία	129
7.5 Στάσεις και εμπειρίες νοσηλευομένων και συγγενών	134
7.5.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά ασθενών και συγγενών ΜΕΘ	134
7.5.2 Γνώση Νομικού Πλαισίου για Δικαιώματα Ασθενών στην Κύπρο	136
7.5.3 Μετρικά Χαρακτηριστικά της Κλίμακας στάσεων, εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ	137
7.5.4 Παραγοντική Ανάλυση ερωτηματολογίων ΑΣΘΕΝΩΝ και ΣΥΓΓΕΝΩΝ	137
7.5.5 Απαντήσεις Νοσηλευομένων – Συγγενών	140
7.5.6 Συσχετίσεις της συνολικής βαθμολογίας στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα ασθενών με δημογραφικούς και άλλους παράγοντες Ασθενών και Συγγενών	145

7.6 Σύγκριση απαντήσεων Νοσηλευτών – Νοσηλευομένων στην κλίμακα στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ	147
7.7. Σύγκριση απαντήσεων Νοσηλευτών-Συγγενών στην κλίμακα στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ.....	149
7.8 Σύνοψη των ευρημάτων της παρούσας μελέτης.....	156
7.8.1. Γνώσεις και στάσεις Νοσηλευτών ΜΕΘ για τα δικαιώματα ασθενών.....	157
7.8.2 Συσχέτιση Κλίμακας στάσεων, εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ με κοινωνικό οικονομικά δημογραφικά.....	157
7.8.3 Διερεύνηση συσχέτισης παραγόντων με βαθμολογία κλίμακας Στάση και εμπειριών των νοσηλευτών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ και με το επίπεδο Ενόχλησης Κλίμακας Ηθικού Αδιεξόδου	158
7.8.4 Γνώσεις και στάσεις Ασθενών και Συγγενών ΜΕΘ για τα δικαιώματα ασθενών.....	159
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ	162
ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	162
8.1. Γνώσεις και στάσεις νοσηλευτών ΜΕΘ για τα δικαιώματα ασθενών.....	163
8.1.1 Κλίμακα στάσεων, εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ σε Νοσηλευτές ΜΕΘ.....	164
8.2. Γνώσεις και στάσεις Ασθενών και Συγγενών για τα δικαιώματα ασθενών	167
8.3. Παράγοντες που σχετίζονται με τη στάση των νοσηλευτών και το επίπεδο ενόχλησης Κλίμακας Ηθικού Αδιεξόδου.....	170
8.4 Γνώσεις και στάσεις Ασθενών και Συγγενών για τα δικαιώματα ασθενών.....	172
8.5. Συσχέτιση γνώσεων και στάσεων νοσηλευτών, ασθενών και συγγενών	173
8.6. Συσχέτιση Κλίμακας στάσεων και εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ με κοινωνικό-οικονομικά δημογραφικά	176
8.7. Περιορισμοί της μελέτης.....	176
8.8 Συμπεράσματα.....	177
8.9. Προτάσεις – Εισηγήσεις.....	178
ΔΙΕΘΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	180
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 0	I: Ερωτηματολόγια Νοσηλευτών, Ασθενών και Συγγενών και κοινές ερωτήσεις.....	209
Παράρτημα 0	II: Κατανομή Απαντήσεων Συγγενών N=136.....	214
Παράρτημα	III: Κατανομή Απαντήσεων Ασθενών N=136.....	216
Παράρτημα 0	III: Άδεια διεξαγωγής έρευνας από Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής.....	220
Παράρτημα 0	IV: Άδεια διεξαγωγής μελέτης από Υπουργείο Υγείας.....	221
Παράρτημα 0	V: Άδεια διεξαγωγής μελέτης από Γραφείο Επιτρόπου προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.....	223
Παράρτημα 0	VI: Αίτηση για άδεια Διεξαγωγής έρευνας από Εκτελεστικό Διευθυντή Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας	224
Παράρτημα 0	VII: Αίτηση για άδεια Διεξαγωγής έρευνας από Πρώτη Νοσηλευτική Λειτουργό Μονάδας Εντατικής Θεραπείας Λεμεσο.....	226
Παράρτημα 0	VIII: Αίτηση για άδεια Διεξαγωγής έρευνας από Διευθυντή Γενικού Νοσοκομείου Αμμοχώστου.....	228
Παράρτημα0	IX: Αίτηση για άδεια διεξαγωγής έρευνας από Ιδιωτικό Νοσηλευτήριο.....	229
Παράρτημα 0	XI: Αίτηση για άδεια διεξαγωγής έρευνας σε Ιδιωτικό Νοσηλευτήριο.	230
Παράρτημα 0	XII: Αίτηση για διεξαγωγή μελέτης σε Ιδιωτικό Νοσηλευτήριο.....	231
Παράρτημα 0	XIII: Αίτηση για διεξαγωγή άδειας από Ιδιωτικό Νοσηλευτήριο.....	232
Παράρτημα 0	XIV: Άδεια χρησιμοποίησης κλίμακας στάσεων και γνώσεων ως προς τα δικαιώματα βαρέως πασχόντων.....	233
Παράρτημα 0	XV: Βιβλιάριο Δικαιωμάτων Ασθενών.....	234
Παράρτημα 0	XVI: Εθνικός Κώδικας Νοσηλευτικής Δεοντολογίας.....	250
Παράρτημα 0	XVII: Νόμος που προνοεί για την κατοχύρωση και την προστασία των δικαιωμάτων των ασθενών και περί συναφών θεμάτων.....	264
Παράρτημα 0	XVIII: Ερωτηματολόγιο Νοσηλευτών.....	277
Παράρτημα 0	XIX: Ερωτηματολόγιο Ασθενών.....	291
Παράρτημα 0	XX: Ερωτηματολόγιο Συγγενών.....	298
Παράρτημα 0	XXI: Εργαλείο αξιολόγησης διανοητικής κατάστασης.....	306

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κατηγορίες μονάδων εντατικής θεραπείας	30
Πίνακας 2: Διαστάσεις και Παραγοντική Ανάλυση της Κλίμακας ηθικού αδιεξόδου της Corley et al	53
Πίνακας 3: Διαστάσεις και Παραγοντική Ανάλυση της Κλίμακας ηθικού αδιεξόδου των Eisenberg et al.....	56
Πίνακας 4: Συστηματική Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας.....	78
Πίνακας 5: Πίνακας αξιολόγησης μελετών.....	84
Πίνακας 6: Συνολικοί αριθμοί νοσηλευτών που εργάζονται στις ΜΕΘ Δημοσίων Νοσηλευτηρίων.....	88
Πίνακας 7: Συνολικοί αριθμοί νοσηλευτών που εργάζονται στις ΜΕΘ Ιδιωτικών Νοσηλευτηρίων.....	89
Πίνακας 8: Συνολικοί αριθμοί νοσηλευομένων στα δημόσια νοσηλευτήρια κατά το 2011.....	89
Πίνακας 9: Διαστάσεις της Κλίμακας	94
Πίνακας 10: Συντελεστής αξιοπιστίας εσωτερικής συνοχής Cronbach's alpha.....	94
Πίνακας 11: Διαστάσεις και συντελεστές εσωτερικής συνοχής της κλίμακας ηθικού αδιεξόδου	96
Πίνακας 12: Πιλοτική μελέτη	101
Πίνακας 13: Ερωτήσεις που αφαιρέθηκαν.....	101
Πίνακας 14: Δημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων Νοσηλευτών.....	103
Πίνακας 15: Η κατανομή των συμμετεχόντων νοσηλευτών ΜΕΘ ανά τμήμα/επαρχία....	105
Πίνακας 16: Λήμματα κλίμακας και εννοιολογική κατηγορία βάσει των αποτελεσμάτων παραγοντικής ανάλυσης.....	106
Πίνακας 17: Εννοιολογική κατάταξη σε 5 παράγοντες.....	107
Πίνακας 18: Αποτελέσματα παραγοντικής ανάλυσης κλίμακας Νοσηλευτών στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα των ασθενών ΜΕΘ- Πίνακας περιστροφής.....	108

Πίνακας 19: Περιγραφική στατιστική των διαστάσεων της κλίμακας στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα των ασθενών ΜΕΘ και συσχετίσεις μεταξύ των διαστάσεων.....	110
Πίνακας 20: Συντελεστής Εσωτερικής Συνοχής ανά διάσταση της κλίμακας και για τη συνολική κλίμακα.....	111
Πίνακας 21: Αποτελέσματα γνώσεων νοσηλευτών ως προς το νομικό πλαίσιο για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ.....	112
Πίνακας 22: Κατανομή απαντήσεων στην Κλίμακα στάσεων, εμπειριών για τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ.....	115
Πίνακας 23: Πίνακας συσχετίσεων μεταξύ της βαθμολογίας των επιμέρους διαστάσεων και της συνολικής κλίμακας στάσεων και εμπειριών και του βαθμού ηθικού αδιεξόδου, κλινική εμπειρίας, και λόγων στελέχωσης στο δείγμα νοσηλευτών.....	119
Πίνακας 24: Περιγραφικά δεδομένα των απαντήσεων των συμμετεχόντων νοσηλευτών στην κλίμακα στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα των ασθενών, του βαθμού ηθικού αδιεξόδου, νοσηλευτικής εμπειρίας και λόγων στελέχωσης.....	121
Πίνακας 25: Σύγκριση Αντρών και Γυναικών νοσηλευτών ως προς τους 5 παράγοντες και τη συνολική κλίμακα.....	122
Πίνακας 26: Σύγκριση πόλης εργασίας ως προς τους 5 παράγοντες και Συνολική κλίμακα	123
Πίνακας 27: Σύγκριση νοσηλευτών Ιδιωτικών και Δημόσιων νοσηλευτηρίων ως προς τους 5 παράγοντες και τη συνολική βαθμολογία	124
Πίνακας 29: Ιεραρχική παλινδρόμηση Συνολικής Κλίμακας ερωτηματολογίου στάσεων νοσηλευτών.....	127
Πίνακας 30: Ιεραρχική παλινδρόμηση του επιπέδου Ενόχλησης των νοσηλευτών.....	128
Πίνακας 31: Ερώτηση για ύπαρξη νομοθεσίας για τα δικαιώματα ασθενών και η επίδραση της επιμέρους υποκλίμακες	130
Πίνακας 32: Ερώτηση γνώσης περιεχομένου νομοθεσίας και η επίδραση της με επιμέρους υποκλίμακες.....	131
Πίνακας 33: Ερώτηση για τις βασικές αρχές της Βιοηθικής και η επίδραση της με επιμέρους υποκλίμακες	131

Πίνακας 34: Ερώτηση για εκπαίδευση βιοηθικής κατά τη διάρκεια προπτυχιακών σπουδών και η επίδρασή της με επιμέρους υποκλίμακες	132
Πίνακας 35: Ερώτηση αναφορικά με την εκπαίδευση κατά τη διάρκεια προπτυχιακών σπουδών σε θέματα νοσηλευτικής δεοντολογίας και η επίδραση της με επιμέρους υποκλίμακες	132
Πίνακας 36: Ερώτηση για επίγνωση της ύπαρξης νομοθεσίας για τον κώδικα νοσηλευτικής δεοντολογίας και η επίδρασή της με επιμέρους υποκλίμακες	133
Πίνακας 37: Ερώτηση αναφορικά με την γνώση περιεχομένου του κώδικα νοσηλευτικής δεοντολογίας και η επίδραση της με επιμέρους υποκλίμακες.....	133
Πίνακας 38: Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά και αναφορά γνώσεων ως προς νομικό πλαίσιο δικαιωμάτων ασθενών στην Κύπρο νοσηλευομένων και συγγενών που μετείχαν στην μελέτη.....	135
Πίνακας 39: Διαγνώσεις εισαγωγής συμμετεχόντων ασθενών και τμήματα νοσηλείας μετά τη ΜΕΘ.....	136
Πίνακας 40: Αποτελέσματα δοκιμής Παραγοντικής Ανάλυσης κλίμακας στάσεων και εμπειριών συγγενών	138
Πίνακας 41: Αποτελέσματα δοκιμής Παραγοντικής Ανάλυσης κλίμακας στάσεων και εμπειριών συγγενών – Pattern Matrix.....	139
Πίνακας 42: Περιγραφικά στατιστικά συνολικής κλίμακας ασθενών και συγγενών.....	140
Πίνακας 43: Συσχετίσεις κατά Pearson στις κοινές ερωτήσεις (N=25) ασθενών συγγενών.....	141
Πίνακας 44: Σύγκριση Ασθενών – Συγγενών ανά ερώτηση κλίμακας στάσεων και εμπειριών ως προς τα δικαιώματα των ασθενών.....	143
Πίνακας 45: Αποτελέσματα μοντέλου πολλαπλής παλινδρόμησης για τη διερεύνηση παραγόντων που σχετίζονται με τη συνολική βαθμολογία νοσηλευομένων και συγγενών στην κλίμακα στάσεων και εμπειριών σε σχέση με τα δικαιώματα ασθενών ΜΕΘ.....	146
Πίνακας 46: Σύγκριση Νοσηλευτών/Ασθενών στις κοινές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων.....	152
Πίνακας 47: Σύγκριση Νοσηλευτών/Συγγενών στις κοινές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων	154

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 Διάγραμμα Ροής της διαδικασίας έρευνας για τον εντοπισμό και χρήση βιβλιογραφιών στην συστηματική ανασκόπηση, με βάση το Center for Reviews and Dissemination for undertaking reviews (CRD,2009).....	85
---	----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ.Ν.: Γενικό Νοσοκομείο

ΜΕΘ: Μονάδα Εντατικής Θεραπείας

Μ.Τ.: Μέση τιμή

Μ.Ο.: Μέσος όρος

Τ.Α.: Τυπική Απόκλιση

P value: Στατιστική Σημαντικότητα